

- A -

Atatürk İlkeleriyle Doğrudan Doğruya
İlgili İncelemeler

ATATÜRK VE BATILILAŞMA

Prof. Dr. Zahit İMRE

İst. Hukuk Fakültesi

Öğretim Üyesi

Dr. Osman NEBİOĞLU

İktisat Doktoru

I. ÇAĞDAŞ MEDENİYETE ULAŞMA

Atatürk Türkiye'nin, 20 nci yüzyılın ve genel olarak Dünya tarihinin en büyük Devlet adamlarından birisidir. Yurdumuzu yabancı istilâsından kurtaran Atatürk yüksek niteliklere sahip bir asker ve komutan olduğu gibi, Türklerin toplum hayatını orta çağ yaşam seviyesinden çıkararak, onu çağdaş medeniyete ulaştırmak için çok önemli inkılâpları¹ gerçekleştirmiş olan eşsiz başarıların sahibi bir Devlet adamıdır.

Çağdaş medeniyeti veya bazılarının dediği gibi, batı medeniyetini benimsemek veya kısaca "batılılaşma" nedir? Bunun çevresi, sınırları ne olacaktır? Bu kavramın incelenmesi, en uygun ve yararlı sonuca varılması gerekir. Bu önemli bir iştir, önemli bir görevdir. Biz bu yazımızda, meselenin ana hatlarına ve Türkiye'nin bazı önemli meselelerine dokunacağız.

Bu konudaki sorunlardan birisi, çağdaş medeniyet esasları ve müesseseleri alınırken, bunun yanında toplumumuzun manevî yapısının, özellikle Türk kültürünün, örf ve âdetinin, Türk milletinin inanışları ile Dünya görüşünün gözönüne alınması ve bütün bunların bir sentezinin yapılması zorunludur.

Batılılaşma, bir milletin bir medeniyet değiştirmesi; batı tekniğinin, batı kültürünün içine girişidir. Doğu ile batı, yaşayışı, Dünya

1) İnkılâp ve ihtilâl deyimleri arasında anlam farkı vardır. Son yıllarda kullanılmakta olan "devrim" kelimesi "ihtilâl" anlamına gelmektedir, "inkılâp" kavramını kapsamamaktadır.

görüşü, sanat anlayışı, kültürü, tekniği, sosyal kuruluşları, sosyal ilişkileri ile karşı karşıya iki Dünya iki ayrı kavramdır. İkisinin de az veya çok iyi ve zayıf yönleri vardır. Esasen, her toplumun maddî ve manevî, sosyal karmaşık nitelikleri bulunmaktadır. Bilgi ve kültürü, düşünce ve inanışları, Dünya görüşü, sanatı, örf ve âdetleri, insanların birbirleri ile ve toplumla ilişkileri, Devlet anlayışı, eğitim sistemi hukuk ve adalet anlayışı milletler arasında farklılık gösterir. Her milletin kendine has karakteri vardır. Ancak, bu farklılıkların dışında ve üstünde, çağdaş uygarlığın gerektirdiği esasları koyan, uygulayan, koruyan ve onlara dokundurmayan prensip ve kurallar ve müesseseler vardır. Hukuk ve hukuk kuralları toplum hayatında insanlar arasındaki dayanışmayı gerçekleştirirler. Meselenin esası insanlar arasındaki ve insanla içinde yaşadığı toplum arasındaki ilgililerdir (alâkalar). Bu açıdan, insanların ve bütünün (toplumun) menfaatları sıkı bir dayanışma halindedirler. İyi davranışlar, topluma olduğu kadar, onun üyeleri olan insanlara da faydalı olurlar, prensip ve kurallara aykırı davranışlar ise hem topluma, hem de insanlara zararlı olurlar, toplum müesseselerinin ve dolayısıyla toplumun yıpranmasına sebep olurlar, bunların yıkılmasına yol açarlar.

Yüce Atatürk'ün başardığı en önemli inkılâplardan birisi, hiç şüphesiz hukuk inkılâbıdır. Çünkü, hukuk toplum hayatının nizamıdır. Geri kalmış bir toplum, hukuk inkılâbı ile, çağdaş medeniyet seviyesindeki bir toplum nizamına ve yaşamına kavuşur, buna erişir. Ancak bunun korunması lâzımdır. Bu koruma millet tarafından, milletin kurduğu kamu hukuku ve özel hukuk müesseseleri tarafından sağlanır. Bu sebeple, zamanımızda çağdaş medeniyette, bir ülkede hukuk ve iktisat başta gelen en önemli iki ilim dalı olmuşlardır. Ve bunlardan birisi ülkenin nizamını, diğeri de refahını sağlamaya çalışırlar. İyi yetişmiş, bilgili, tecrübeli ve olgun hukukçular ve iktisatçılar toplum ve onun geleceği için en büyük teminatlırlar.

II. MİLLETLERİN BAŞKA MİLLETLERDEN FAYDALANMALARI

Bir milletin ilim ve kültür alanında yükselmesi ve elde ettiği başarılar, her zaman, diğer milletleri etkilemiş ve onları bunlardan faydalanma yoluna götürmüştür. Tarihin eski çağlarında Türklerin

ve Çinlilerin birbirlerinin yaşayışına, sanatına, oyunlarına imrendikleri Çin kaynaklarında yazılıdır. Eski Yunanlılar Mısır medeniyetine hayran olmuşlardı. Sümerler örnek bir medeniyet kurdular ve çağlarındaki milletlere tesir ettiler. Bir zamanlar Arap medeniyeti ve kültürü Dünyaya ün salmıştı. İspanyollar ve araplar birbirlerini etkilediler. Roma medeniyetinin ve kültürünün izleri hâlâ bütün Avrupa'da yaşamaktadır. Haçlı seferleri sırasında Anadolu'ya gelen Avrupalılar Selçuk Türklerinin kültürüne, yaşayışlarına, ev eşyalarına hayran oldular, onların bir çok âdetlerini benimsediler, onlara ait bazı eşyayı Avrupa'ya götürdüler. Ruslar da Batının hayranı oldular. Daha 17 nci yüzyılda Büyük Petro, Rusya'yı batılılaştırmak için büyük çaba harcadı, Rusları Avrupalı kıyafetine sokmak, Devlet teşkilâtını, deniz kuvvetlerini ve ordusunu Avrupalılaştırmak için uğraştı. Batıya daha iyi yaklaşabilmek için Petersburg şehrini kurdu; bu şehri kuracağı Neva ağzı bataklıklarını kuruttu. Burayı Rusya'nın başkenti yaptı. Böylece, Batının yanında olmak. Batı medeniyetinden, kültür ve sanatından yararlanmak istiyordu. Bilindiği üzere, önce adı Saint - Petersburg, sonra Petrograd, bugün ise Leningrad olan bu şehir, Rusya'nın en batılı bir şehri ve sanat merkezidir.

Osmanlı Devletinin de yükselerek büyük bir imparatorluk haline gelmesinde, askerî kudretinin yanında, kurduğu Devlet teşkilâtının ve mülkiyet, özellikle toprak mülkiyeti sisteminin, halka sağladığı adaletin, güvenlik ve refahın büyük katkısı ve payı olmuştur. Kanunî Sultan Süleyman devrinde, batı ülkelerinin Osmanlı türklerinin hayranı oldukları görülmektedir. İngilizler Türk Devletinin kuruluşunu ve sistemini ve keza Türklerin yaşamını incelemek için heyetler gönderdiler. O zamanlarda, ingiliz ve Fransız sanatkârları Türkiye'ye gelerek, İstanbul'daki yaşayışa, kıyafet ve bazı sanat dallarına karşı hayranlıklarını anlattılar. Türk halıları, Türk ipeklileri, Türk giysileri Fransız sosyetesine ve sarayına girdi.

Japonya 19 uncu yüzyılın ortalarına kadar kapalı bir Dünya idi. Amerikalı Perry 1854 de Japonya'yı Dünyaya açan anlaşmayı yaptı. Japonya, imparator Meji devrinde (1868 - 1922), modern bir Devlet oldu. Japonlar 1889 da Rusya anayasa sistemini kabul ettiler.

Almanlar da, tarih boyunca, ingilizlere ve Fransızlara imrenmişlerdir. Büyük Friedrich Fransız kültürünün âşığı idi. Potsdam'da,

Fransız zevkine göre yaptırdığı Sans souci sarayında zaman zaman Rousseau, Voltaire gibi Fransız ediplerini misafir etti. Bir çok Alman fikir adamları ve iktisatçıları İngilizleri ve onların ulaştıkları zenginlik ve itibarı övmüşlerdir.

Fransızlar da İngilizlerin ve İtalyanların tesirleri altında kalmışlardır. Fransız ihtilâlinin ana fikirleri İngiltere'den ve Amerika'dan alınmıştır. Fransızların büyük fikir adamlarından Montesquieu, İngiliz düşünürlerinden ve İngiliz demokrasi sisteminden aldığı fikirleri Fransa'ya yaydı.

Batıyı temsil eden Avrupalılar da Birleşik Amerika'nın hayranıdır. Amerikan teknolojisi, Amerikan kültürü, Amerikan edebiyatı, Amerikan sanatı, Amerikan işletmeleri Avrupalıları etkilemiş ve bir çok çalışmalara örnek olmuştur.

Kısaca görülüyor ki, bütün milletler birbirlerinin etkisi altında kalarak, düşüncelerine, çalışmalarına, yaşayışlarına yön vermişlerdir.

Medeniyet hiç bir zaman tek bir milletin malı olmamıştır, onu tek bir millet yaratmamıştır. Onda bütün milletlerin az veya çok payı ve katkısı vardır. Bu yüzden, medeniyet bütün insanların malıdır.

Medeniyet ve kültür ikiz kardeştir. Ancak medeniyetle kültürü birbirinden ayırmak lâzımdır. Kültür çok defa bilgi anlamına kullanılmaktadır. Bu, genel olarak, bir milletin yarattığı manevî değerler anlamını da kapsar. Kültürün kökleri bir milletin ruhunun ve geleneklerinin içinde aranabilir. Kültür sosyal mirasın bir ürünü niteliğini de taşır. Medeniyet ise daha çok maddî ve teknolojik unsurları yüklenir ve ulaşılan yüksek bir yaşam, yüksek bir toplum seviyesini gösterir bir bütündür.

Kıtalar ve milletlerarası kültür ve bilgi alışverişinin eski çağlardan beri insanlığın ve medeniyetin gelişmesinde büyük rolü oldu. Medeniyetin köklerini arayan bilginler Türklerin anavatanı olan Orta Asya'ya kadar ve tarihin eski çağlarının derinliklerine ulaşırlar. Oradan Hindistan'a, sonra Sümerlere, Mısır'a ve Yakın Doğuya gelirler.

Yunan medeniyeti Yakın Doğudan çok şey öğrendi. Sonra bu medeniyet yüzyıllar boyu uykuda kaldı; Avrupa'da sonradan, 16 ncı yüzyılda, Rönesansla birlikte, yeniden canlandırıldı. Bu arada, İs-

lâm yeni bir medeniyet çağı açtı. Türk ve Arap bilginleri İran'da, Arap ülkelerinde ve Anadolu'da doğan ve gelişen yeni görüşleri, yeni bir felsefe ve bilgilerle, eski çağlardan aktarılan bilgiler Avrupanın dikkatini çekti. Bir çok eserler lâtinceye çevrildi. Bu ilgi İngiltere'ye kadar yayılarak orada yeniden filizlenmeye ve meyve vermeye başladı. Eski Roma kültürünün de bu yeni çağın kuruluşunda büyük etkisi oldu. Böylece, yepyeni bir metot ve anlayış Batı ilmi, Batı medeniyeti, Batı kültürü doğdu.

III. OSMANLILAR VE BATI

Osmanlı Türkleri yüzyıllar boyu kültür ve medeniyet bakımından kendi kendilerine yetmişlerdi; fakat Batıda 18 inci yüzyıldan sonra yükselen yeni bir medeniyet çağı, çığ gibi büyüyerek, ilimde, teknikte ve düşüncede insanlığın kendisinden vazgeçemeyeceği büyük aydınlıklar ve imkânlar yarattı. Hele 15 inci ve 16 ncı yüzyıllarda oluşan Rönesans ile insanlığın önünde yepyeni bir Dünyanın kapıları açılmıştı. Batı Devletleri, eskiden Dünya Devleti kurmada büyük başarı gösteren Osmanlı Türklerinin karşısında kuvvetli Devletler kurmaya başladılar. Denizci Devletler kıta dışı yeni ticaret yolları buldular ve Dünyaya yayılarak sömürgeler kurmaya başladılar. Önceleri, İspanya, Portekiz, Hollanda, sonra İngiltere başta olmak üzere Fransa, Almanya o zamanlara kadar keşfedilmemiş bölgelere yayılarak, Afrika'da, Hindistan'da, Hint denizinde ve Okyanuslarda zenginlik kaynakları yarattılar. Ticaret yolları kıtalar dışına taşı.

Avrupa ülkelerinin bu büyüme ve zenginleşmeleri karşısında, Osmanlılar önce bu gelişmelerin farkına varamadan ilgisiz kaldılar; sonra, bu ülkelerin kudretini sezmeye, anlamaya, kavramaya başladılar.

Onların korkuları, kendi millî kültürlerini millî kişiliklerini, edattan gelen özelliklerini, örf ve âdetlerini, gelenek ve göreneklerini yitirme kaygısı idi. Gericiler ve mutaassıplar da Batıyı kötülüyorlardı. Halbuki, millî kişilik, millî karakter ve millî kültür ile ilim ve teknik ayrı kavramlardır; bunları aydınlatmak ve sınırlarını çizmek gerekirdi. Türkiye batılılaşmak mecburiyetinde idi. Türk-

lerin yaşamaya devam etmeleri, yeni ilim ve teknikten yararlanmaları, Orta çağdan kalma kuruluş ve görüşleri atmak zorunluğu doğmuştu.

Yazar Celâl Nuri "Tarihi Tedenniyatı Osmaniye" (Osmanlıların Çöküşlerinin Tarihi) adlı 1915 tarihli eserinde, o zamanlar içinde bulunduğumuz politik, kültürel hayatı inceliyor, Doğuyu Batı ile karşılaştırıyor ve "bu alçalma ve çöküş, yokoluş ve yıkılış olmuştur, inkâr edilemez" diyor. Sonra devam ediyor: "Büyük bir üzüntü ile sözettiğimiz gerileme, genel gerilemenin gözle görülen zorluksuz anlaşılabilir kısmıdır; bundan başka, manevî, ruhî, sosyal, siyasî, ekonomik ve eğitim alanında yıkılış vardır ki bunlar da değer yönünden ötekilerden aşağı kalmaz" diyerek, bu çöküşün sebeplerini araştırıyor.

Hüseyin Cahit Yalçın hatıralarının o zamanlara ilişkin bölümünde şöyle anlatıyor: "Başımızda kuvvetli bir arap yönlülüğü vardı. Amma her hususta bir arap yönlülüğü. Türkçe mi yazacaksınız? Arapça öğreneceksiniz. Dinimizi mi bileceksiniz? Araplardan ve Arapça eserlerden öğreneceksiniz. Bu bende isyan duygusu uyanıyordu. Bir tarafta bir Batı Dünyası vardı ki, bugün bütün medeniyeti temsil ediyordu. Hayat, hürriyet, bilgi, sanat, servet hep orada idi. Bugün Dünya demek, insanlık demek, Batı demektir. Biz, çevremiz "Çin seddi" ile çevrilmiş gibi medeniyetin bütün nurlarından hareketlerine, seslerine gözlerimizi, kulaklarımızı, ruhumuzu kapamış, miskinlik içinde, boyunduruk altında yaşıyorduk... Batının hayat seline katılmaktan alıkoymak için kullanılan zehirli bir madde gibi bu her yazıda her vesile ile etrafa yayılmak istenirdi. Memleketin üstündeki kalın, siyah bilgisizlik kefeninden fazla bir de bu halimizi beğenmek, Avrupayı aşağı görmek gibi katmerli bir dalgınlığımız da vardı. Durumu az çok sezen ve memleketi seven bir insan için bu manzara karşısında bir işkence azabı duymamak olabilmeydi".

Doğu ve Batı arasındaki ve bütün medeniyetlerin ve kültürlerin karşılıklı akışıp karıştığı bir köprü yerinde bulunan Türklerin kültür ve karakterlerini tahlil ve tarif etmek çok zordur; çünkü onu besleyen ve oluşturan köklerin ve köklere gıda veren ırmakların karışık kaynakları vardır. Onlar İslâm kültürü içindedirler, fakat Arap gibi, Fars gibi değildirler. Onların kendine has kişilikleri, karakter-

leri vardır; zamanına göre gururlu, zamanına göre çelebi, zamanına göre mütevazi ve gösterişsizdirler; fakat her zaman işlerinde bir ihtişam, sönmez bir şeref duygusu, insanlık sevgisi ve efendi ik yaşamaktadır. Bu hasletler soydan gelen asillik örnekleridir.

IV. TÜRKLERDE MEDENİYET DEĞİŞTİRME HAREKETLERİ

Batılılaşma hareketi, milletimizin, uzun tarihi içinde, üçüncü defa bir medeniyet, bir kabuk, kıyafet ve ruh değiştirışıdır. Lu husus, Türklerin sosyal çevreye uyumlu kişiler olduğunu kanıtlamaktadır.

Tarihin çok eski bir efsane çağından, çadırdan, göçebeликтen şehirler ve Devletler kurmaya geçişimiz birinci değişimdir. Yüzyıllar boyu süren bu dönemde Türklerin çok ilgi çekici bir medeniyet kurduklarını tarihçiler ve arkeologlar söylüyorlar. Amerikalı kültür adamı ve feylesof Will Durant, arkeolog E. Huntington ve bir çok Rus arkeologları ilk medeniyetin beşiğinin Türklerin anayurdu olan Orta Asya'da kurulduğunu söylüyorlar. Henüz buralarda arkeoloji araştırmaları geniş bir şekilde yapılmadığı için, bir çok tarihi gerçekler ortaya çıkarılamamıştır. Yine de elde edilen bilgi'ler bize belirgin bu gerçeği göstermektedirler. Göktürklerin ve Uygurların ileri bir medeniyet kurdukları, Orta Asya'nın hâkimi oldukları tarihi bir gerçektir. Alman arkeologu Grünwedel ve Le Coq, Tuifan kazılarında bir medeniyetin anıtlarını çıkardılar. Burada ,ince levhalara basılmış ilk baskı örnekleri, zarif ev eşyası işlenmiş madenler, bundan altı bin yıl önce dokunmuş renkli ve desenli kumaş ar ve halılar, süslü çömlekler, insan ve hayvan heykelleri, duvarlara yazılmış renkli freskler Berlin Doğu müzesini zenginleştirmektedir. Turfanda ayrıca Maniheizm dinine ait uygurca metinler de bulundu.

Türklerin ikinci medeniyet değiştirmeleri, İslâm ile temasa başladıktan sonra oldu. Arap ve İslâm medeniyetine uymaları da ikiyüz yıldan fazla sürdü. 26 Ağustos 1071 de kazanılan Malazgirt zaferi Türklere Anadolu'nun ve Batıya giden yolların kapılarını açtı (26 Ağustos biz Türkler için uğurlu ve kutsal bir gündür : Türklerin Avrupa'ya temel atmasına yol açan Kosova meydan savaşı da o günlerde kazanıldı, keza İstiklâl savaşının, Türk ordusunun kesin

zafesi ile sonuçlanan, Yüce Atatürk'ün tarihi emri ile başlayan, son bölümü de gene bu gündür). Gerek Selçuklular, gerek Osmanlılar Anadolu'da bin yılı geçen bir sürede İslâm medeniyetinin ve kültürünün bayraktarlığını yaptılar.

Çağdaş medeniyet seviyesine erişebilmemiz amacı ile yaptığımız Batılılaşma hareketi de, bizim üçüncü medeniyet değiştirmemizdir.

V. TÜRKİYE'DE BATILILAŞMA HAREKETLERİ

Osmanlı imparatorluğu, 19 uncu yüzyılda, varlığını sürdürebilmek için Avrupa medeniyeti Dünyasına girmek zorunda olduğunu gördü. Bu uyanış, İmparatorluğun ardıardına uğradığı felâketler ile Batının ağır baskısı sonucu oldu. Osmanlı imparatorluğu yaşayışına devam edebilmek için, düşüncede, yaşayışta, ilimde, teknikte, hukuk ve adalet alanında, Devlet yönetiminde, eğitimde hatta kıyafette batılılaşmak zorunda idi. Çünkü devamlı savaşlarla fakir ve yorgun düşmüştü; kapitülâsyonlarla devamlı sömürülüyordu, kanunlarını yabancılara uygulayamıyordu, yabancılara kendi yargıçlarının önüne çıkaramıyordu. Gericilik, iç çatışmalar ve isyanlarla yıpranıyordu, varlığını yavaş yavaş yitiriyordu. Ordusunu yenileyip güçlendirmek, kapitülâsyonlardan ve yabancı baskısından kurtulmak, Dünya görüşünde değişmek, yeni teknikten yararlanmak, bilimde ve kültürde çağdaş medeniyete erişmek ve batılılaşmak mecburiyetini duyuyordu.

Batı ile ilk temasları Kanunî Sultan Süleyman devrine kadar götürmek mümkündür; Fransızlar, Türk - Fransız dostluğunun o zamanlar atıldığını övünerek söylerler. Türk - Fransız ilişkileri Damat İbrahim Paşanın Sadriâzamlığı (Başbakanlığı) sırasında canlandı. Lâle devri (1717) denen bu dönemde ilk basımevi ve kâğıt fabrikası kuruldu (1725). Orduda yeniliğe başlandı; yabancı dilden kitaplar dilimize çevrildi, güzel sanatlara değer verildi. Damat İbrahim Paşa Paris'e yolladığı elçi 28 Çelebi Mehmed'e: "oralardaki bayındırlık, ilim ve eğitimi gözleyip uygulanabileceklerini bildirmesini" söyledi. Fakat İbrahim Paşa bu yolda canını verdi.

3 üncü Selim'e kadarki dönemlerde Ordu batı örneklerine göre yenilenmeye çalışıldı; "Mühendishaneler" açıldı. 3 üncü Selim,

“Yeniçeriliği” kaldırarak, “Nizamı Cedit” adı ile yeni bir ordu kurdu Şeyhülislâmın ve Ulema’nın (din adamlarının) etkilerini azaltmak ülkede bir endüstri kurmak, ziraatı, ekonomiyi geliştirmek istedi. Ancak bütün bu iyi çabaların karşısında gericiler ve tutucular isyanlarla bu hareketleri baltalayıp yıktılar. 3 üncü Selim isyancılar tarafından öldürüldü.

Daha sonraları, İkinci Mahmut “Yeniçeri Ocağı”nın kaldırılmasına kesin karar verdi. 3 üncü Selim’in başlattığı bu işi 1825 de başardı. Bu hareket tarihte “Vak’a-i Hayriye” (Hayırlı olay) diye anılır. Sonra “Asakir-i Mansure-i Muhammediye adı ile yeni usul bir askerlik düzeni kurarak, memlekete yepyeni bir askerlik kuruluşu ve anlayışı getirdi. Batı tekniği ve Batı görüşü Türkiye’de ilk olarak Orduda uygulanmaya başlandı. Fransa’dan ve Almanya’dan uzmanlar getirildi. “Topçu müfrezeleri” kuruldu. “Mühendishane” ve “Bahriye mektepleri” açıldı. Askerliğe ait kitaplar dilimize çevrilerek yayınlandı. Fakat bunlar yeterli değildi: toplum hayatını etkileyen bütün kuruluşların değiştirilmesi, batılılaştırılması gerekiyordu. Medreselerin faaliyeti çağın gerilerinde kalmış, adalet kuruluşları ve hukuk nizamı zamanın ihtiyaçlarına cevap veremez olmuştu. Devlet kuruluşlarında ve yönetiminde de büyük yenilikler yapmak gerekiyordu.

Abdülmecid Padişah olunca bu doğrultudaki hareketlerin genişletilerek devamı yoluna gidildi. 1839 da İstanbul’da Gülhane’de okunan “Tanzimat Fermanı” Batılılaşma hareketinin Devlet tarafından verilen kesin kararıdır.

Sultan Abdülmecid, Batı medeniyetini görüp öğrenmeleri ve oradan yeni bilgiler getirmeleri için, Avrupa’ya öğrenciler gönderdi. Bu öğrencileri, yola çıkmadan önce, bir gün huzuruna topladı ve onlara şunları söyledi (Bu sözleri yaşayan Türkçe ile nakledeyim) : “Ben sizin Padişahınızım; fakat emin olun ki şu anda sizin yaşınızda olmak ve sizler gibi o ışık ve medeniyet dünyasına giderek bilgi ve kültürümü donatmak isterdim ve buna şu anda büyük özlem duymaktayım. Sizler Zat-ı Şahanemizin ve Şahane Memleketimizin ümitlerisiniz. Orada birer Osmanlı ferdi olduğunuzu unutmayacaksınız. Zamanınızın her saati dahi çok değerlidir. Orada bütün Dünyanın gözleri sizlerin üzerindedir. Başka öğrencilerin arasında geri-

de kalmamalısınız. Bizim Dinimiz: (İlim Çin'de bile olsa arayıp bulunuz) emrini verir”.

Bu sözler Sultan Abdülmecid'in çağdaş medeniyeti ve ilmini memleketimize getirmeyi ne kadar candan istediğini gösteriyor.

Bu girişim Türk ve Osmanlı tarihinin önemli bir aşaması olmakla beraber, neticede başarılı olamamıştır, toplum hayatımızda beklenen değişikliği getirememiştir. Osmanlı Devletinde hukuk nizamı İslâm dinine Kur'anda yazılı esaslardan kurulu Fıkıh ilmine dayandığından, toplum hayatını yeni bir nizama kavuşturacak bir kanun yapılamıyordu. Osmanlı Devletinde, Fâtih Sultan Mehmet ve Kanunî Sultan Süleyman devirlerinde, toprak hukukuna ve ceza hukukuna ait bazı kanunnamelere (yazılı kanunlara) rastlanmakta ise de, büyük ve geniş hukuk alanı içinde bunlar pek az bir yer kaphıyorlardı. Osmanlı Devletinde büyük kanunların yapılmasına ilişkin kanunlaştırma (kodifikasyon) hareketi, Sultan Abdülmecit devrinde, Büyük Reşit Paşanın Sadrıâzamlığı zamanında, 1839 tarihli Gülhane Hattı (Tanzimat Fermanı) ve 1856 tarihli Islahat Fermanı ile dayanak kazandı ve hukuk nizamının Avrupa hukuklarına yaklaştırılması amacı ile bazı Fransız kanunları Türkçeye çevrilerek Osmanlı ülkesinde yürürlüğe konuldular.

Fakat bu hareket başarılı olamadı. Gericilerin bu konudaki tepkileri ve bundan doğan baskıları etkili olduğundan, Fransa'dan alınan bu kanunlar Osmanlı ülkesinde yalnız gayrimüslimler hakkında uygulanmaya başlandı, Müslümanlar ise eskisi gibi Şeriat hükümlerine tâbi oldular. Bundan da önemli ve memleket için gayet zararlı bir ikilik meydana geldi: Osmanlı ülkesindeki gayrimüslimler yeni kurulan “Nizamiye mahkemelerinde”, Fransa'dan alınan kanunlara göre, muhakeme ediliyorlardı. Buna karşılık, Müslümanların işlerine “Şer'îye mahkemeleri” bakıyorlardı ve burada Şeriat hükümleri uygulanıyordu. Sadece Osmanlı hukukçuları tarafından hazırlanan ve yürürlüğe konan 1857 tarihli “Arazi kanunu” ve 1876 tarihli “Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye” (kısa adı ile: Mecelle) Müslüman, Hıristiyan, Musevi bütün Osmanlı teb'ası hakkında her iki mahkemede de uygulanıyordu.

Gayet zararlı olan ve kapitülâsyonları da adeta meşrulaştıran bu ikilik Türkiye'de Cumhuriyet devrine kadar sürmüştür. 1908

tarihli İkinci Meşrutiyet hareketi de bu durumu değiştiremedi, bu ikiliği, bu ayrılığı kaldıramadı. Osmanlı Devletinin son yıllarında bu halin yetersizliği ve sakıncaları açıkça görüldüğünden, o zamanlar Adalet Bakanlığı tarafından kurulan komisyonlar özellikle Medenî hukuku kanunlaştırmakla, bir Medenî kanun hazırlamakla görevlendirilmişlerdi. Bu komisyonların çalışmaları kısır ve dar görüşlü tartışmalar yüzünden olumlu bir sonuca ulaşamadı, sadece 1917 yılında bir "aile hukuku kararnamesi" yayınlanabildi. Hukuk inkılâbı ancak Cumhuriyet devrinde gerçekleşebildi. Bu noktaya aşağıdaki bölümlerde tekrar geleceğiz.

Şu halde, Tanzimat hareketi, neticede başarısızlığa uğramış bulunmasına rağmen, Türkiye'nin ileride yapacağı inkılâpların bir aşaması olarak görülebilir.

VI. ZİYA GÖKALP VE BATILILAŞMA

Ziya Gökalp'in görüşleri ve ortaya koyduğu Batılılaşma, Türkçülük ve Milliyetçilik düşünceleri ile Atatürk'ün düşünce ve inkılâplarını karşılaştırarak incelemek uzun ve ayrı bir çalışmanın konusu olabilir. Biz bu konunun anahatlarına kısaca değineceğiz.

Batı medeniyetine yönelme ile Türkçülük ve Milliyetçilik akımının uzun bir geçmişi ve tarihi vardır. Ziya Gökalp çeşitli zaman ve yerlerde akıp giden kaynak ve dereleri birleştirip şiddetli bir çağlayan halinde ortaya koydu, dağınık fikirleri derledi, onları metodlu bir birleşim ile oluşturdu. Bu millî akımın felsefesini ortaya koydu. Ziya Gökalp, daha önceki fikir adamları ve şairlerin Şinasi'nin, Namık Kemal'in ve Tevfik Fikret'in Türk yenilik ve inkılâp hamlelerine ışık tutarak, aydınlık yolu göstermek suretile, onların düşüncelerine açıklık ve kesinlik kazandırmak amacını izledi. Şinasi, Süleyman Paşa, Namık Kemal, Tevfik Fikret ve Ziya Gökalp'in Atatürk üzerinde önemli etkileri olmuştur. Atatürk bir çok edip, şair ve düşünürün hayallerini, özlemlerini, ideallerini gerçekleştiren mimardır.

Ziya Gökalp'in batılılaşma konusunu inceleyen "Garba Doğru" (1923) yazısını (Yaşayan Türkçe ile) nakledelim :

“Tanzimatçıların büyük bir hatası da, bize Doğu medeniyeti ile Batı medeniyetinin birleşiminden bir bilgi ve kültür alışımı yapmak istemeleri idi. Sistemleri büsbütün ayrı ilkelere dayanan iki zıt medeniyetin kaynaşamayacağını düşünmemişlerdi. Hâlâ siyaset yapımızda bulunan ikilikler, hep bu yanlış hareketin sonuçlarıdır : iki türlü mahkeme, iki türlü öğretim yuvası, iki türlü vergi, iki türlü bütçe, iki türlü kanun”.

“Özetle bu ikilikler saymakla bitmez. Medrese ile okul bir ikilik oluşturduğu halde, bir okulun içinde de yine bu tür ikilikler vardır. Yalnız Harbiye ile Tıp okulunda Avrupaca bir öğretim metodu izlenmektedir. Bu yüzdendir ki, bugün millî hayatımızı kurtaran büyük komutanlarla, ferdî hayatlarımızı kurtarabilecek bilgin hekimlerimiz var. Bu iki meslek sahipleri içinde Avrupa’daki meslektaşlarına eşit uzmanlar yetişmesi, Harbiye ve Tıbbiye okullarının ikilikten uzak kalmaları yüzündendir. Yeniçerinin “fenn-i harbi” ile hekimbaşının “fenn-i tıbbî” bu okullara girmiş olsaydı, bugünkü şanlı komutanlarımızla ünlü hekimlerimize kavuşabilecek mi idik?”

“İşte bu iki öğretim yuvasının hali, yapacağımız eğitim ve öğretim inkılâbında bizim için örnek olmalıdır”.

“Doğu medeniyetini Batı medeniyeti ile bağdaştırmaya çalışmak, Orta çağı son çağda yaşamak demektir. Yeniçerilik ile Nizamiye askerliği nasıl uyuşmazsa, hekimbaşılık ile ilme dayanan hekimlik nasıl uyuşmazsa, eski hukukla yeni hukuk, eski ahlâkla yeni ahlâk da öyle uyuşmaz. Yazık ki, yalnız askerlikle tıp alanındaki yeniçerilikler kaldırılabilirdi, öteki mesleklerdeki yeniçerilikler, Ortaçağ hortlakları biçiminde hâlâ yaşamaktadırlar”.

“Bir kaç ay önce, Türkiye’yi Milletler Cemiyetine sokmak için İstanbul’da bir dernek kurulmuştu. Halbuki, Avrupa medeniyetine kesin bir şekilde girmediğimiz, Milletler Cemiyetine girmemizden ne fayda doğabilecekti? Kapitülâsyonlarla siyasî baskılara mahkûm edilmek istenilen bir millet, Avrupa medeniyetinin dışında sayılan bir millet demektir. Japonlar Avrupalı bir millet sayıldıkları halde, biz hâlâ Asyalı bir millet sayılmaktayız. Bunun sebebi de Avrupa medeniyetine tam olarak giremeyişimizden başka ne olabilir? Japonlar dinlerini ve milliyetlerini korumak şartı ile Batı medeniyetine girdiler; bu yüzden her alanda Avrupalılara yetiştiler”.

“Japonlar böyle yapmakla dinlerinden, millî kültürlerinden hiç bir şey kaybettiler mi? Asla. O halde biz niçin kararsızlık içindeyiz? Biz de Türklüğümüzü ve Müslümanlığımızı korumak şartı ile Batı medeniyetine kesin olarak giremez miyiz? Batı medeniyetine girmeye başladığımız günden beri değiştirdiğimiz şeyleri gözden geçirelim. Bakalım, bunlar arasında Dinimize, Milliyetimize bağlı olan şeyler var mı? Meselâ, Rumî takvimi bırakarak, bunun yerine Batı takvimini aldık. Rumî takvim bizim için kutsal bir şey midir? Rumî takvim Rumların yani Bizanslılarındır. Bunu kutsallaştırmak gerekiyorsa, onlar kutsallaştırsın. Rumî saati bırakıp, Batı saatini kabul etmemiz de aynı şeydir”.

“Aristo'nun (tüme varış) mantığını bırakarak, Descartes'in, Bacon'un (tümden gelim) mantığını ve bu mantıktan doğan metodolojiyi almanın dinimize ve kültürümüze ne zararı olabilir?”

“Eski astronomi yerine yeni astronomiyi, eski fiziğe karşı yeni fiziği eski kimyaya karşı yeni kimyayı almakla ne kaybederiz? Hayvan, bitki ve jeoloji bilimleri üzerine eski kitaplarımızda ne kadar bilgi bulabiliriz? Doğuda bulunmayan biyolojiyi, psikolojiyi, sosyolojiyi Batıdan almaya mecbur değil miyiz? Bir zamanlar eski bilimlərimizin hepsini Bizanstan almıştık. Şimdi Rumların ilimlerini Avrupa ilimleri ile değiştirsek din ve kültür bakımından ne kaybederiz?”

“Medeniyet meselesinin çözümü başka bir yönden de memleketimizde acele bir hale gelmiştir. Öteden beri memleketimizde bir “maarif problemi”, “bir eğitim problemi” var. Bu problem —bir çok çalışmalara, özenmelere rağmen— bir türlü çözümlenemiyor. Bu probleminin aslı aranırsa, görülür ki, eğitim problemi de medeniyet probleminin bir dalıdır. Esas problem çözümlenince, maarif (eğitim) meselesi de kendiliğinden çözümlenmiş olacaktır”.

“Gerçekten, memleketimizde gerek medeniyet, gerek pedagoji açılarından birbirine benzemeyen üç tabaka vardır: halk, medreseliler, okullular. Bu üç sınıftan birincisi hâlâ uzak doğu medeniyetinden tamamiyle ayrılmamış olduğu gibi, ikincisi de hâlâ Doğu medeniyetinde yaşıyor. Yalnız üçüncü sınıftır ki, Batı medeniyetinin bazı gelişmelerine kavuşmuştur. Demek ki, milletimizin bir kısmı Orta çağda, bir kısmı da son çağda yaşamaktadır. Bir milletin böyle üç yüzlü bir hayat yaşaması “normal” olabilir mi?”

“Medeniyetlerimizi birleştirirsek, eğitimimizi ve pedagojimizi de birleştirmiş, ruhça ve fikirce aynı cinsten bir millet olmuş olacağız.”

“Hülâsa, yukarıdaki incelemeye göre, toplum bilimine göre durumumuzda birinci düstur şu olmalıdır : Türk milletinden, İslâm ümmetinden, Batı medeniyetinden”.

VII. ATATÜRK'ÜN BATILILAŞMAK İÇİN YAPTIKLARI

Bu geniş konunun anahatlarına değinelim :

Atatürk diyor ki : “Dünya dehşetli bir hızla ilerliyor. Biz bu ahengin dışında kalabilir miyiz?”, “İlerleme yolumuz üstüne dikilmek isteyenleri ezip geçeceğiz ve yenilik vadisinde duracak değiliz”.

Atatürk Batı için de şöyle söylüyor : “Medeniyete girmeyi dileyip de Batıya yönelmemiş millet hangisidir?” - “Türklerin yüzyıllardan beri güttüğü yol sürekli bir yön kullandı : biz hep Doğudan Batıya yürüdük”.

1921 de ilk Anayasa kabul edildi ve bununla batılı yeni bir Devletin temelleri atıldı. 1922 de saltanat kaldırılmakla, zaferleri ve üstün başarıları ile Türklerin göğsünü daima iftiharla kabartacak, fakat başarısızlıkları, kötü yönetimi ve çağ dışı kalışı ile ömrünü tüketen haşmetli bir imparatorluğun hayatına son verildi. Böylece Türk toplumunun kendini bulması ve zenginliğe ulaşmasını engelleyen bütün asalak ve sömürücü kuruluşların kökünün kurutulması yolları açıldı. 1923 de imzalanan Lozan Antlaşması, Türklerin Batılılaşmasının bir hücceti, bir beratıdır. Türklerin yeni kurduğu bu Devlet hür, bağımsız, Avrupa Devletlerinin taşıdıkları hakları kazanmış, ve bunlar bütün Batı Devletleri tarafından kabul edilmiş bir kuruluş oldu. Yani bu antlaşma ile, Osmanlıların ayaklarını köstekleyen kapitülâsyonlar, yabancıların memleketi sömürmek için ellerinden tuttıkları bütün imtiyazlar ortadan kalktı. Onların ayrı postaneleri vardı, ayrı vergi daireleri vardı, limanlarımızı, trenlerimizi işletiyorlar, onlar için ayrı mahkemeler vardı. Bütün bunlar ve benzeri ayrıcalıklar ortadan kalktı.

1923 de Cumhuriyet ilân edildikten sonra, ne kadar eskimiş, çürümüş kuruluşlar varsa, ne kadar Batılılaşmaya karşı olan görüş-

ler ve yaşayış varsa, bunlar yavaş yavaş ortadan kaldırıldı, eğitim birleştirildi, Şer'îye vekilliği (bakanlığı) ve Şer'îye mahkemeleri kaldırıldı. 1925 de şapka giyildi. Tekkeler, Türbeler, Zaviyeler kapatıldı, milletlerarası takvim ve saat kabul edildi. 1928 de, Din ve Devlet birbirinden ayrılarak, Lâiklik esası kabul edildi. Yine aynı yıl, eski yazı bırakılarak lâtin harfleri kullanılmaya başlandı. 1933 de, eski İstanbul "Darülfünunu" yerine, yeni bir ruhla çalışacak "İstanbul Üniversitesi" kuruldu ve bu Üniversiteye yeni bir aydınlık ve metot kazandırılması için Avrupadan profesörler getirildi. 1934 de Soyadı kanunu kabul edildi, yine aynı yıl Türk kadınlarına seçme ve seçilme hakları verildi. Bütün bu zaman içinde de yabancıların işlettikleri limanlar, maden ocakları, telefon şirketleri, demiryolları ve tünel işletmeleri satın alınarak memleket sömürü artıklarından temizlendi.

Nihayet en önemlisi olan hukuk inkılâbı yapıldı. Çağdaş medeniyete erişebilmek için her şeyden önce toplumun ve insan hayatının çağın gereklerine göre yenilenmesi, özellikle, toplum nizamı olan hukukun yenilenmesi ve hukuk inkılâbının gerçekleştirilmesi zorunlu bulunuyordu. Tanzimatla başlayan ve sonraki yıllarda da devam ettirilmek istenen bu yenilik hareketleri başarısızlığa uğramış idi. Hukuk inkılâbının yapılabilmesi için modern kanunların hazırlanarak yürürlüğe konması lüzumu gayet iyi anlaşıldığından, 1923 yılında, Cumhuriyet hükûmeti tarafından, Medenî kanununun hazırlanması için bir komisyon kuruldu. Bu komisyon iki kurul halinde çalışmaya başladı. Kurullardan birisi şahsın hukuku ile aile hukukunun, ikincisi de borçlar hukukunun tanzimi ile görevlendirilmişlerdi.

Bu kurulların çalışmaları çok yavaş gittiği gibi, bunlar Türkiye Cumhuriyetinin inkılâpçılık prensibini bir türlü kavrayamıyorlar ve dar çevreli, kısır, lüzumsuz tartışmalarla zaman harcıyorlar, bir şey yapamıyorlardı. Halbuki, Türkiye'de modern Devlet kavram ve müessesesinin gerektirdiği hukukî esasların konulmasına ilişkin kanunların bir an önce hazırlanmaları gerekli bulunuyordu. Hal böyle iken, sözü geçen komisyonun 1925 yılında yazdığı kanun tasarısı, hem sistemi, hem de muhtevası açısından iyi bir eser olmaktan, tatmin edici olmaktan uzaktı. Bu durum karşısında, Türkiye Cumhuriyeti hükûmeti ve onun inkılâpçı Adalet bakanı Mahmut Esat

Bozkurt bu komisyon ve kurulların işlerine son vererek, İsviçre Medenî kanununun alınacağını resmen beyan ve ilân etti.

Mahmut Esat Bozkurt tarafından bu sırada söylenen şu sözler büyük anlam taşımaktadır: "Türk inkılâbının hedefi Batı medeniyetini kayıtsız ve şartsız kendisine maletmektir, benimsemektir; böylelikle Türk milletinin iradesine uygun harekette bulunmuş olacağız; keyif ve isteklerimize göre değil, milletimizin dileklerine göre iş başarmaya mecburuz'.

Böylece, İsviçre Medenî kanunu, kurulan bir komisyon tarafından, hemen Türkçeye çevrildi ve 27 Şubat 1926 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul olundu, aynı yılın 4 Ekim gününden itibaren de yürürlüğe konuldu.

Türkiye'de aynı zamanda önemli diğer yeni kanunlar, Ticaret Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu (Medenî Usul Kanunu), İcra ve İflâs Kanunu, Ceza Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu kısa zamanda hazırlanarak yürürlüğe girdiler.

Bununla, az bir zaman mesafesi içinde, Türkiye'nin hukuk sistemini ve dolayısıyla Türk toplumunun nizamını tamamen değiştiren köklü hukuk inkılâbı başarılı bir şekilde yapıldı.

Ardarda yapılan bütün bu büyük işlerin her birinin arkasında işlenecek ve memlekete getirdiği yenilik ve faydaları sayarak Türkiye'nin yeni nesillerine gösterilecek büyük dersler vardır.

VIII. ACABA TAM BATILILAŞTIK MI?

İpek böceğinin kendisini saran kozayı delip güneşe çıkması büyük bir aşamadır. Kendisini saran kabuktan ve karanlıktan kurtularak kanatlanıp uçar. Bu arada o da gelişmiş, oluşmuş ve değişmiştir, uçmaya ehliyetlidir. Fakat insan kendisini saran kabukların içinde bunalmış olmasına rağmen, yeni bir hayata girdiği zaman, bu yaşama uyabilmek için uzun bir süre ister.

Bir toplum, bir kültürden diğer bir kültüre, bir medeniyetten diğer bir medeniyete, bir görüşten diğer bir görüşe birden bire geçemez. Önce, insanı değiştirmek gerekir, o toplumu oluşturan

milyonlarca insanı Atatürk'ün Batılılaşma hareketinden beri elli yılı, Tanzimat Fermanının okunuşundan itibaren de yüzelli yılı aşkın zaman geçti. Hâlâ kendi kendimize soruyoruz : acaba tam olarak Batılılaştık mi? Nerelerde hâlâ Doğuluyuz? Uzun tarihimiz boyunca yaptığımız medeniyet değiştirmelerinin eskilerinden hâlâ ne gibi artıkları yaşamaktayız?

Atatürk değerli ve önemli inkılâpları eşsiz bir deha eseri olarak gerçekleştirmeyi başarmıştır. Atatürk'ün 1938 de ölümünden sonraki yıllarda bu inkılâpların istikrar kazanarak Türk toplumunda yerleşmesi, ayrıca, çağdaş medeniyetin devamlı ilerlemesi sebebiyle, bu ilerleme ve gelişmeye uygun lüzumlu bulunan yeniliklerin de yapılması lâzım geliyordu.

Atatürk inkılâplarının büyük bir kısmı bugün Türkiye'de yerleşmiştir. Geriye dönüş yolları kapalıdır. Ancak, buna rağmen, karşımıza bir çok sorunlar çıkmaktadır. İnsan ve onun oluşturduğu toplum, kanunlarla değişebilir, onun ruh yapısı buna uyabilir mi? Devlet yönetimi Doğuluktan kurtuldu mu? Devlet ve halk ilişkileri Batı düzeyine ulaştı mı? Siyasî çalışmalarımızda, politika hayatımızda, sendikacılığımızda, insan haklarının kullanılmasında, eğitim sistemimizde başarılı olabildik mi? Bütün bu ve benzeri konularda ilmî araştırmalara dayanan objektif bir sistemi uygulayabildik mi?

Bütün bu meselelerin, her şeyden önce, modern düşünce, çalışma ve karar verme tarzına ve bunun, buna uygun biçimde uygulanması gereğine göre, düşünülmesi icap eder.

IX. DEVLET KURULUŞLARININ İŞLEYİŞİ

Çağdaş medeniyet halka dayanan, halkı korumayı anayasası ve diğer kanunları ile tanzim eden, bunları iyi uygulayan, halka her türlü kolaylığı, refah ve mutluluğu sağlamaya çalışan ve bunları yapmakla görevli Devlet kuruluşlarına dayanır.

Bir çok kimsenin bildiği lâtife niteliğinde bir hikâyeye vardır : Tanrı bütün milletlerden insanları Cennete çağırmış. Onlara, "Cennete sizin için en lüzumlu üç şeyinizi beraber alın" demiş. Türkler nüfus cüzdanlarını, bir dilekçe kâğıdı ile pul ve fotoğraf almışlar. Bu hikâyede, Devletimizin kırtasiyeciliğinin satirik bir ifadesi vardır.

Geniş ufuklara ve olumlu sonuçlara ulaşabilmek için, Devlet idaresinin kırtasiyecilikten, ve onun dar sınırlarından sıyrılması lâzımdır. Bu dar çerçeve vatandaşın karşılaştığı güçlükleri, kaybedilen zamanı, Devlet memurlarının lüzumsuz çalışmalarını ve sonunda kısır, tatmin edici olmayan sonuçları kapsamaktadır.

Büyük Türk düşünürü Yusuf Has Hâcib "Kudatgu Bilig" (Mutlu Yönetim Bilgisi) adlı eserinde (1070 yılında), hükümdara "kanunları doğru uygulamalısın, halkını korumalısın" öğüdünü veriyordu. Gerçekten, iyi kanunların yapılması ve bunların doğru uygulanması hukuk güvenliğini sağlar, milletin olumlu biçimde gelişmesine yol açar. Fransız düşünürü Montesquieu, "kanunların ruhu" adlı eserinde "hürriyet güvenlikte veya hiç olmazsa güvenliğe sahip olduğu hakkındaki inançta yaşar" demektedir.

X. SONUÇ

Türklerin Batı medeniyeti içine girmeleri, insanlık ve medeniyet tarihinde eşi ve benzeri bulunmayan, ilgi çekici, örnek bir olaydır. Bu hareket, Türkler için, bir dönüm noktası, bir çağ başlangıcıdır.

Atatürk devrinde on yıl içinde yapılan inkılâplarla özellikle hukuk inkılâbı ile yüz yıllık bir zaman mesafesi kazanıldı. Eğer bu geçiş kendi tabii gelişmesine bırakılmış olsaydı, Batılılaşma büyük sancularla bir kaç nesil sonra gerçekleşebilirdi. Çünkü, millete yüzyıllar boyu hâkim olan gericiliği, taassubu, medrese ruhunu, yenileri kafasını yıkmak kolay olamayacaktı.

Türkler Batı medeniyetine girmekle ileri hamleler yaptılar. Ömrünü tüketmiş olan müesseseleri, düşünceleri, silip temizleyerek, yeni nesillerin önüne yeni bir çağ açtılar.

Atatürk, yüksek vasıflara sahip eşsiz bir mimar gibi, Türkiye Cumhuriyetini ve inkılâplarını kurdu, yarattı ve bunların yaşatılması ve devamlılığı için değerli direktifler verdi. Bunlar içinde, gençliğe seslenen, anlamlı sözlerinden birisi de şudur : "hakikî mürşit ilimdir" (gerçek yol gösteren ilimdir).

Gerçekten, çağdaş medeniyette, ilmi çalışma ve araştırmalara, bilgi ve ihtisasa ciddî şekilde değer ve yer verilmektedir. Bunun

böyle olması lâzımdır. İlim adamı yetiştirilmesi ve yetişenlerin korunması başta gelen meselelerdendir. Değer taşıyan bilim adamı nasıl yetişir? Bunun için çalışmak, bilgi sahibi olmak, ayrıca gerekli kabiliyete sahip olmak, ayrıca yaratıcı olmak veya belirli bir sentez ehliyetini haiz olmak, ayrıca uzağı (yarınları) görebilmek niteliklerinin az veya çok bulunması lâzımdır. İlmî esaslarla ve hayat tecrübeleri ile olgunlaşan, fikir ve kararları doğruluk ve değer kazanan ilim adamlarının yetiştirdiği ve yetiştireceği gençler ve insanlar, modern bilgilerin ışığında, milleti aydınlığa ve ileriye götürürler.

Bununla başta gelen meselelerden biri olan eğitim problemine gelmiş oluyoruz. Türkiye, bugüne kadar, istikrarlı ve metodu iyi saptanmış, amaca yönelik bir eğitim sistemi kuramamış ve uygulamamıştır. Çocuklarımıza, ilkokuldan başlayarak, bilgi ve görgü kurallarını öğretmek ve ders programlarını ona göre düzenlemek lâzımdır. Öğretim anlaşılır ve sade bir dil ve ifade ile, metodlu biçimde yapılmalıdır. Başlıca amaç, Türk gencine ve aydınına çağdaş düşünceyi ve muhakeme kabiliyetini kazandırmaktır.

Toplum içinde insanlar serbesttirler, hürdürler. Fakat bu hürriyet sınırsız değildir. Herkesin hürriyeti diğer insanların hak ve hürriyetleri ile ve aynı zamanda, kamu menfaati ile sınırlıdır. İnsanlar ancak diğer insanlara ve topluma zarar vermeyecek işlemleri serbestçe yapabilirler. Diğer bir anlatıyla, insan yalnız hukuk kurallarının belirttiği sınırlar içinde serbestçe hareket edebilir, işlemler yapabilir. Burada dikkat edilecek nokta, ferdin hürriyetini sınırlayan ve düzenleyen kamu menfaati düşüncesidir. Bu esas sosyal dayanışmaya (tesanüde) dayanır. Toplumun zararına olan insan davranışları, aynı zamanda bu toplumun üyesi olan insanların da zararınadır. Şu halde, toplum yararına harekette, veya hiç olmazsa buna zarar vermeyecek biçimde davranmakta toplum üyesi insanlardan her birinin menfaati bulunmaktadır. Bu itibarla, toplum nizamında bazı prensip ve kuralların uygulanmasının bizzat halk tarafından da sağlanması, özellikle aydın kişilerin bu kavram ve prensiplerin dokunulmazlığı konusunda anlaşmaları gerekir. Bunun için halkı bunlara inandıracak, halkı bu tür bir yola isteği ile götürecektir, halk oyunu olumlu biçimde oluşturacak kuruluş ve müesseselerin bulunması lâzımdır.

Gerçekten, toplum nizamının tesisinde, Büyük Atatürk'ün inkılâpları ile erişmek istediği çağdaş medeniyete kavuşabilmek için, Batı'nın düşünme tarzının ve buna uygun hareket edebilmenin kural ve prensiplerinin benimsenmesi lâzımdır. Bunun için de prensiplere, kurallara bağlılık lâzımdır; prensiplerde çelişkiye, tutarsızlığa düşmemek lâzımdır.

Toplum hayatında, inkılâp hamlelerinde bunun kurallarına uyulur ve bu yolla sonuca, amaca ulaşılır. Özel durumların ayrı ölçüleri ve kuralları bulunabilir. Ancak bunların hepsinde, akıl yolunun gösterdiği, iyi niyet ve hoşgörünün belirlediği sınırlar vardır. İsviçre'nin değerli hukuk profesörlerinden H. Merz'in, Almanya'da verdiği bir konferansta, dediği gibi "bütün bunlarda oyun kurallarına (les règles du jeu) uymak şarttır". Burada, kaçınılması ve etkisi altında kalınılması gereken sakıncalı etkenlerden birisi demagojidir, diğeri de bilgisizlik ve fikir taassubudur. Bilgisizlik ve fikir taassubu serbest düşünceyi ortadan kaldırır, müsamañasızlığa ve hürriyetsizliğe varır. Demagoji (mugalata) ise, gerçekler gizlenmek, insanlar oylama yolu ile aldatılmak amacını izler. Bütün bunlarda gerçeğin görülmesi, anlaşılması engellenir, dolayısıyla toplumdaki ilmî düşünceye ve esaslara dayanan olumlu hareketlerin yolu kesilir. Halbuki bugünün insanı düşünce ve aksiyonlarında, yalnız bugünkü hale göre değil, geleceğin durumunu ve ihtiyaçlarını gözönünde tutarak ona göre karar vermek ve hareket etmek zorundadır.

Türkler şimdi Batıda çarpışan iki ideolojinin karşısında bulunmaktadır. Bu çatışmayı yaratan sosyal ve tarihî sebeplerle unsurlar Türkiye'de yaşanmamıştır. Türk milletinin kendine has sosyal ve ekonomik bir yapısı vardır. Gerçek aydın Batıda çatışan bu iki ideolojinin hakemi durumunda olan insandır. Halbuki aydınlarımız bu iki taraftan birinin oyuncularını arasına karışarak topa vurmakta ve bu maçtaki tarafsızlığını yitirmektedir. Hele taraflardan biri olan komünizm, bunu uygulayan ülkelerde başarılı olmamıştır, oradaki insanları mutluluğa erdirmemiştir. Diğer taraftan, Batının ileri tekniği, yeni düşünceleri, refaha ulaşma çabaları ve Batı kültürü, bugünkü ileri hali ile bile, yeni bir eleştirmeye değer. Batı topluluğu içinde, biz kendimizi yitirmeden, bütün maddî ve manevî değerlerin bir incelemesini, eleştirmesini ve sentezini yaparak, kendi yo-

lumuzu bulmaya çalışmalıyız. Kendi gerçeklerimizi, kendi noksanlarımızı ve yüceliklerimizi bilmeliyiz. İyiyi, güzeli ve doğruyu aramalıyız.

Türk Devletinin temelleri milletin hâkimiyetine ve demokrasiye dayanmaktadır. Bunun tam olarak gerçekleşmesi ve yerleşmesi için, toplum üyesi insanlarla Devlet arasında yepyeni ilişkilerin kurulması, yüzyıllık alışkanlıklardan ve bürokrasinin bugünkü köhneleşmiş halinden kurtulmak gerekmektedir. Eski ile yeni arasında ve keza günümüzün doğurduğu birbirinden ayrı Dünyalar arasında, gereken sentezi yapmamız lâzımdır. İlim adamlarının, fikir adamlarının, ediplerin, eğitimcilerin, ve basın bu meselelere yönelmesi ve Türkiye'nin bugüne kadar içinde bulunduğu şaşkınlıktan kararsızlıktan artık çıkarak, sentez çalışmaları ile tesbit olunacak gayenin etrafında toplanmaları, çalışmaları ve bu yolda yürümeleri lâzımdır.

Binlerce yıl süren bir tarih yaşadık; yine bir tarih geçidi üzerinde geleceğe doğru yürüyoruz. Gelecekte, Batının ulaştığı ileri çağ içinde, kültür ve karakterimizi işleyerek, kendimizi bularak ve kendimiz olarak, ilimde, teknikte ileri eserler vereceğimize ve medeniyete oumlu katkılarda bulunacağımıza inanıyoruz.